

Лабораторія психології політико-правових відносин
Інституту соціальної та політичної психології НАПН України

НАДЗВИЧАЙНА ПОДІЯ: МЕТОДОЛОГІЯ ВИВЧЕННЯ ТА ПРАКТИКИ ОПАНУВАННЯ

МАТЕРІАЛИ КРУГЛОГО СТОЛУ 29.10.2021

Упорядник: В.М. Духневич

м. Київ

Надзвичайна подія: методологія вивчення та практики опанування [Електронний ресурс]: матер. круглого столу 29.10.2021 р. / упорядник В. М. Духневич. – К.: ІСПП НАПН України, 2021. – 70 с. – Режим доступу: <http://psy-lpr.at.ua/Materials/ks-np-2021.pdf>. – 2,5 друк. арк. – Укр. мовою.

Видання підготовлено за підсумками проведення круглого столу «Надзвичайна подія: методологія вивчення та практики опанування», що відбувся 29 жовтня 2021 р. та був організований лабораторією психології політико-правових відносин Інституту соціальної та політичної психології НАПН України.

Адресується фахівцям соціогуманітарних галузей, теоретикам та практикам, психологам закладів освіти, а також усім, хто цікавиться проблематикою опанування надзвичайних ситуацій та питаннями психологічної допомоги у освітянському просторі.

Матеріали представлено в авторській редакції. Думки і пропозиції фахівців подаються в алфавітному порядку.

У оформленні використане зображення взяте з <http://sailroad.ru/wp-content/uploads/2018/07/morskoj-shturval.jpg>.

© Інститут соціальної та політичної психології НАПН України

© Лабораторія психології політико-правових відносин

Зміст

Бесклинська О. З. Музика як ресурс копіngu психічного для особистостей, які набули досвіду психотравмування	3
Василець К.В. Моральні орієнтири поведінки особистості в умовах надзвичайних ситуацій	6
Довгань Н.О. Надзвичайна ситуація: психологічні практики першої допомоги в освіті	10
Духневич В.М. Кодекс безпечного освітнього середовища: на що звернути увагу.....	14
Кочубейник О. М. Пандемія: хронічність зацікавленості та хронічність помилковості.....	18
Лашин О. І. Організація надання психологічної допомоги в нвмкц “ГВКГ” в період пролонгації надзвичайної ситуації	23
Марінін Р. Д. Особливості комп’ютерного процесу профвідбору у кандидати до підрозділів збройних сил України.....	29
Марініна Т. В. Госпітальний синдром як наслідок надзвичайної ситуації	34
Муліка К. М. Небезпечна подія: проблеми організації професійної діяльності шкільного психолога.....	40
Никоненко Л. В. Про особливості до-ситуаційного, ін-ситуаційного, пост-ситуаційного супроводу діяльності працівників закладів освіти.	44
Палагнюк О. В. Психологічні прояви травматизації в період «пост-covid» та практики її опанування.....	49
Педоренко В. М. Особливості соціально-психологічної адаптації студентів під час пандемії.....	54

Сіверс З. Ф. Оцінка реакції особистісної адаптації на надзвичайні ситуації	58
Цукур О. Г. Дослідження уявлень учасників освітнього процесу про конструктивну поведінку в умовах надзвичайної ситуації: особливості формування теоретичної вибірки	62
Яцина О. Ф. Онлайн як практика адаптації до навчання в умовах пандемії Covid-19.....	66

Яцина О. Ф.

професор кафедри наук про здоров'я
факультету здоров'я та фізичного виховання
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ОНЛАЙН ЯК ПРАКТИКА АДАПТАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

В гуманітарному знанні сучасне суспільство, як відомо, по-різному означається і характеризується: постіндустріальне, надіндустріальне, електронне, програмоване, суспільство ризику, цивілізація третьої хвилі, суспільство постмодерну, тепер вже й «пандемічне», при тому, що в іманентних характеристиках об'єктивно відображено його інформаційний стан. Свого часу Е. Фромм підмітив залежність людини від інформаційних установок суспільства і обґрунтував думку про те, що будь-яка сфера суспільства пронизана інформаційним впливом.

До прикладу, сфера освіти. З початком епідемії коронавірусу наше сьогоднішнє суттєво змінилося в різних аспектах життя. Реальність захворювання на COVID-19 спричинила перекоструювання звичного процесу навчання у вищій освіті на форму онлайн-навчання. Нам прийшлося пристосовуватись до віддаленої роботи. І це дозволило оцінити й переглянути традиційні форми і види навчання та активно застосовувати сучасні технології, які вже давно стали невід'ємною частиною нашого життя, та ще не були випробувані у режимі онлайн-навчання. Рік, що минув, показав, що сьогодні ми вже адаптувалися до онлайн-навчання як на рівні психіки окремої особистості, так й на макросоціальному рівні. Тобто відбулася адаптація до умов реалізації навчальної діяльності, що вказує на полісемантичний характер поняття «адаптація»: перш за все, розуміння його як процесу і як результату, наслідком якого стають самозміни індивідів до проявів надзвичайних умов соціального життя.

За висновками освітніх експертів, онлайн – це форма, яка значною мірою наслідує прийоми очного навчання. Вона має свої переваги – легкість демонстрації презентацій, відео, проведення онлайн-тестувань і недоліки: технічні (проблеми із зв'язком) та психологічні (брак візуального, емоційного контакту, тощо). Експерти висловлюють надію, що відбудеться перехід від онлайн як вимушеної форми навчання до парадигми дистанційного навчання (саморганізація суб'єктів освітнього процесу, супровід в чаті, аудіо-подкасти, відеоролики, різноманітні тренажери і онлайн-тести, не начитки матеріалу, а дослідження, замість контролю – челенджі, тощо). Науковці в цьому вбачають, з одного боку, тривожний симптом – поширення медіапсихологічного феномену, зокрема, у вигляді – інформаційного стресу, емоційної залежності від електронних гаджетів, з іншого, позитивний чинник – розширення засобів впливу способом поширення медіапрактик: онлайн психологічних консультацій, відеоконференцій, онлайн-стажувань, тощо.

За твердженням Н. Лумана, «комунікація вихоплює з будь-якого актуального горизонту вказівки, які вона і конструює, а дещо залишає в стороні. Комунікація є здійснення відбору» (Луман, 2007). Отож, для того, щоби вибрати потрібну інформацію з електронних носіїв, необхідно вміти самотійно знаходити та аналізувати дані, тобто усвідомлювати зміст знайденої в системі інтернет-пошук інформації для виконання навчальних теоретичних і практично орієнтованих завдань.

Нас цікавила оцінка студентами ефективності онлайн-навчання у порівнянні з класично-традиційною системою, результативності взаємодії викладач-студент за допомогою новітніх інформаційних технологій та їхньої особистісної активності щодо виконання самотійної роботи. Структуру опитувальника склали чотири блоки: 1) оцінка ефективності навчання в існуючих умовах; 2) оцінка умотивованості, самотійності, відповідальності за своє

навчання; 3) результативність взаємодії учасників навчального процесу в умовах дистанційного навчання; 4) оцінка готовності викладачів до роботи у нових умовах. Опитувальний пакет було створено за допомогою Google Forms. У такий спосіб забезпечувалась релевантність форми умовам дистанційного навчання. Інтерпретація отриманих даних базувалася на сукупній оцінці відповідей за шкалою від 0 до 7. Обсяг вибірки – 157 студентів Ужгородського національного університету: 86,6% жіночої статі, 13,4% чоловічої. З них 38,9% – студенти четвертих курсів, 30,6% – другого року навчання, 20,3% – третього року навчання, 7% – студенти-магістри; решта – першокурсники.

Співставлення результатів відповідей на питання про ефективність дистанційної форми навчання у порівнянні з класично-традиційною системою вказує, що студенти по-різному сприймають нову форму навчання. Певна річ, щоби ґрунтовно оцінити переваги і недоліки дистанційного навчання потрібен час. Втім, студенти плюси нової для себе форми знаходять у її мобільності, гнучкості, що дозволяє їм вивільняти час для інших активностей; нагодою освоювати нові ІТ; комунікувати з викладачами за допомогою різних каналів зв'язку. Зважаючи на зазначене та беручи до уваги те, що самостійній роботі студентів (СРС) у змісті професійної підготовки відведена значна частка у вищій освіті, отримані результати можуть маніфестувати до оновлення форм і методів викладання. Маючи на увазі особливості підготовки спеціалістів-психологів, серед шляхів оптимізації її якості можуть бути і звичні практики (конференція, майстер-клас, семінар-диспут, семінар-мозковий штурм, тощо), і активне включення новітніх ІТ-технологій, і оновлений зміст СРС (робочий зошит, портфоліо, кейс-метод, веб-квест, презентація тематичних відеоматеріалів, психологічний профайлінг, тощо).

Аналіз відповідей на питання про готовність викладачів та студентів до роботи у нових умовах із використанням новітніх ІТ- технологій навчання

дозволяє твердження, що в інформаційному суспільстві використання інформаційно-комунікаційних технологій вже стало нормою життєдіяльності для всіх. Беззаперечним є і те, що новітні освітні технології ефективні для реалізації завдань професійної підготовки, тому що якісно доповнюють систему традиційних форм і методів навчання. Завдячуючи сучасним освітнім технологіям принципово іншим стає процес засвоєння і відтворення знань. У змісті вивчення дисциплін відкриваються інші способи формування вмій і навичок, зокрема використання відеопрезентацій, психологічний профайлінг за матеріалами відеосюжетів фільмів, політичних дебатів, репортажів, тощо.

Отримані дані дозволяють вважати, що в режимі дистанційного навчання суб'єкти навчальної діяльності активно використовують новітні інформаційні технології і визнають їхню доцільність та ефективність у процесі професійної підготовки. За результатами кореляційного аналізу виявлено, що між показниками власної ефективності навчання $r=0,769672$ при $p=0,01$ та ефективністю інформаційних технологій у професійній підготовці спеціаліста $r=0,835967$ при $p=0,01$ існує сильний кореляційний зв'язок. З чого робимо висновок, що використання новітніх технологій у процесі професійної підготовки впливає на якість професійної освіти, в тому числі і на формування професійних компетентностей майбутніх спеціалістів. Сильні кореляційні зв'язки виявлено між: 1) оцінкою ефективності свого навчання із результатами щодо оцінки інформаційних технологій у професійній підготовці спеціаліста ($r=0,769672$, $p=0,01$); 2) оцінюванням відповідального ставлення до виконання завдань самостійної роботи із оцінюванням виконанням завдань самостійної роботи з метою поглиблення професійних знань і умінь ($r=0,735121$, $p=0,01$); 3) між розподілом результатів щодо оцінки готовності викладачів використовувати інформаційні технології із ефективністю підготовки до

професійної діяльності спеціаліста за допомогою новітніх інформаційних технологій в режимі дистанційного навчання ($r=0,835967$, $p=0,01$).

Таким чином, онлайн як практика адаптації до навчання в умовах пандемії уможлиблює поглиблене вивчення її як процесу (доступність навчання) і як результату, що приводить до самозмін індивідів (індивідуальна спрямованість навчання, комфортні умови для суб'єктів навчання, індивідуальні психологічні особливості). Втім, деякі впливи, згадані нами вище, переживаються як амбівалентні емоції: з одного боку, оптимізм, з іншого – скептицизм щодо ефективності такої форми навчання у реалізації функцій і потреб освіти.